

RUZHDI PULAHA

BIBLIOTEKA
SHTETIT

8JH-32

P97

NUSJA e HUMBETIRES

novelë

8JH-32

P 97

RUZHDI PULAHA

NUSJA E HUMBËTIRËS

Novelë

2957

SHTËPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

I

Fshati ynë duhet të ketë pasur emër tjetër, por atë s'e di askush. Humbëtirë është nofka e tij. Si duket, nëpër kohëra, njerëzit u mësuan me të dhe e harruan emrin e vërtetë, siç u harrohet emri disa njerëzve që ikin nga kjo botë pa lënë asgjë që t'u mbahet mend. Por fshati ynë nuk ishte i tillë. Hasmî, duke mos mundur ta zhdukte dot, i vrau emrin dhe e quajti Humbëtirë. Akoma dhe sot midis brinjave shkëmbore të malit duken rrënojat e një shtëpie të lashtë, nga e cila zuri fill fshati ynë. Thonë se aty qe ngulur një farë Zylyftari. Kishte rënë në gjak për punë uji a për punë gruaje në fshatin e tij dhe erdhi u fsheh këtu, ku dielli të thotë mirëmëngjes në mes të ditës e ku dëborë s'të ndahet gjer në mes të prillit. Zylyftari gërmoi pesë rrogoza vend, sa për të mbajtur frymën dhe s'u duk më nga anët e tij. E harruan të gjithë. E harruan edhe hasmët e tij, dhe thonë se atëherë duhet t'ia kenë ngjitur Zylyftar Humbëtira. Mbiemri i tij i mbeti fshatit si një mallëkim i përhershëm, që i ndoqi brezat njëri pas tjetrit gjer në vitet e luftës.

Se si i vajti filli derës së Zylyftarit, edhe kjo s'dihet. Thonë se një nga pinjollët e tij bëri emër si kaçak, por më pas emri i tyre humbet përsëri. Kanë mbetur vetëm gërmadhat e kullës nën sjetull të malit, përballë Grykës së Zezë, ku era të grin edhe në mes

të korrikut. Por Zylyftari i ruhej plumbit e jo erës. Ndoshta, duke mos pasur me kë të këmbente një fjalë, dilte e fliste me erën. Në këto gryka të egra e ngrysi jetën emërharruari Zylyftar! Pastaj zjarrin e mbajtën ndezur të bijtë e të nipërit, dhe shtëpi pas shtëpie lindi fshati, që, si mënga e një krahu të prerë, filloi të varej poshtë nëpër një luginëz të ngushtë. Por emri Humbëtirë i mbeti. Dhe, sado që pleqtë nuk besojnë, ne duhet të jemi nga gjaku i atij Zylyftarit, që hasmi e përzuri nga fshati i tij, dhe ai mori me vete një thëngjill dhe hapi vatër të re këtu, në fole të ujque.

Që kur erdha në mendtë e mia, fshati ynë kishte njëzet e nëntë shtëpi, as më shumë e as më pak. Edhe babai im thoshte se kaq kishte gjetur. Njerëzit shtoheshin, po shtëpitë mbeteshin njëzet e nëntë, veçse zmadhoheshin e merrnin ca forma të çuditshme, duke shtuar mur pas muri konakët e ulët me gurë dhe u ngjanin më shumë ca gazermave të çrregullta, sesa shtëpive. Tokën s'e matnin me dynymë, po me pëllëmbë, dhe buka që bënin, s'u dilte as për tre muaj, po Humbëtira kishte marrë nam për mushkat e për dhitë e, më të keq se me të keq, po e nxirrte njëfarësoj bukën e motit. Disa herë i kishin vënë fshatit emra të rinj, por ata lindnin e vdisnin aty, dhe të tjerët e thërritnin gjithnjë Humbëtirë, e shikonin me sy të lig e si me përçmim. Fshati më i afërt mbante katër orë të shëndosha, kurse qyteti një ditë rrugë. Dhe falë atij zakoni të keq, që e shiste vajzën, se zor të merrte njeri nuse në Humbëtirë. Ato shkonin në ca fshatra më të këputura se ky yni, por që, fundja, e kishin një emër. Baballarët i shitnin çupat pothuaj falas e, kur i martonin, u jepnin kuverta të dhirta e nga dy mushka. Megjithatë nga çdo brez mbeteshin nga tri e

nga katër vajza pa martuar. Por s'qenë të paktë edhe djemtë që ishin plakur beqarë, ndonëse nuset i blenin shtrenjtë, sa qimet e kokës.

Kurse mua më doli fati pa mbushur mirë të shtatëmbëdhjetat, më shpejt nga ç'e pritja unë dhe të tjerët. . .

Ishte fundi i nëntorit. Babai që pa gdhirë qe nisur me dy mushka për në qytet. Njërës i kishte vënë një barrë djathë e tjetrës i hipi vetë. Nënës i tha të mos e pritnim atë natë. Të nesërmen filloi dëbora. Ai erdhi vonë. Zilet e mushkave i dëgjoi e para Zarja, motra e vogël. Ajo e do shumë babanë dhe që në drekë kishite ngritur veshët e priste. U vumë në lëvizje të gjithë. Nëna vrapoi të hapte derën e oborrit. Im vëlla, Veliu, vuri kandilin në dritare, që të bënte dritë jash-të, dhe doli me xhaketën krahëve. Unë shkunda urët e zjarrit dhe hodha në vatër një krah me shkarpa të thata. Si shkarkuan barrët, Veliu u fshiu hajvanëve të lodhur kurrizet që lëshonin avull dhe shkoi t'i grazhdonte, duke i mbuluar me nga një shkorsë të leshtë. Babai u dha në derë i përmiellur nga dëbora. Ajo i zbardhte mbi festen e zezë, mbi vetulla, mbi mustaqet e trasha, mbi bërruc. . . kurse çorapet e gjata të dhirta i dukeshin si çizme prej dëbore. Megjithatë nuk dukej aq i lodhur sa e pritnim dhe as që i ra në sy kujdesi ynë për ta pritur sa më mirë, siç e donte nderi e zakoni. Më hodhi një shikim të çuditshëm, që s'e kisha vënë re kurrë në sytë e tij dhe m'u duk sikur një gëzim i fshehtë pikonte nga mjekra e tij e mprehtë bashkë me pikat e ujit të dëborës që po shkrinte.

— Shko foli Zenos të vijë, — i tha nënës, e cila po i shkundte dëborën me fshesë.

Kur ajo po dilte, si gjithmonë me hapin e saj të lehtë, babai i tha të thërriste edhe Belulin. Unë e vë-

reja vjedhtas e m'u mbush mendja se diçka duhej të kishte, që s'i hynte në sy as lodhja e as të ftohtët. Por nga fytyra e tij e ashpër s'mund të kuptoje asgjë. Për të pyetur as që më shkante ndër mend.

I afroi duart zjarrit, i hukati dy tri-herë, pastaj nxori nga hejbetë një bohçe të vogël, ma hodhi në duar e më tha me të butë:

— Na nxirrni ca raki, një mëshere djathë e shkoni matanë.

Zarja e hapi bohçen, nxori që andej një qese të vogël me sheqer e një copë basmë. Hera e parë që babai më blente diçka. Ai u ul këmbëkryq pas vatrës, në qoshen e tij, mbi postiqen e kuqe. Veloja u ul në krahun tjetër, përballë, si për natë.

— Shumë u vonove, — tha Veloja.

— Shpejt jam nisur, po u vonova te mulliri i Dervishëve për misrin.

— Si ta zuri djathin Qakua?

— U grindëm ca, po ma mori si herën e parë... Prapë ma hodhi çifuti i qenit, më hëngri në kandar nja pesë-gjashtë okë.

— Për tjetër të porositi?

— E do vonë, pas nja pesë javësh

Kjo ishte një bisedë e zakonshme, që përsëritej sa herë kthehej babai nga pazari, kurse unë kisha bërë veshët bigë e pritja mos dëgjoja diçka tjetër. Në derë u dha Zenoja, vëllai i madh i babait, e Beluli, një kushëri i tij i parë, po që e mbante për vëlla edhe atë. Babai e Veloja u ngritën e u lëshuan vendin.

— Hajt, matanë ju! — na tha babai mua dhe Zares.

Lëshova midis tyre tepsinë me rakinë e djathin e dola. Zarja më ndoqi pas. Nënua nusëronte më kë-

mbë në mes të konakut dhe priste në do t'i jepte babai ndonjë urdhëratë, apo do t'i thoshte të vinte pas nesh.

— Ulu edhe ti! — dëgjova zërin e tij, ndërsa po mbyllja derën dhe u binda se do të kishte ndodhur diçka jo e zakonshme, derisa mbajtën edhe nënën atje në kuvendin e burrave.

II

— Epo, hair haber, o byrazer! — tha xhaxhai dhe ngriti gotën.

— Për hair është nisur, o Zeno, — tha babai, i menduar dhe, si e çoku gotën me të tjerët, e ktheu me fund. — Më kërkojnë Belen.

Ata e shikonin në gojë, por ai për një copë herë nuk foli. Mendohej dhe dridhte më nge një cigare me atë duhanin e zi, që e grinte vetë me thikë e që lëshonte një tym të hidhur e djegës, që të merrte frymën. Nënës i bëhej sikur në vend të zemrës kishte një grusht që i godiste brinjët, dhe i dridhej trupi. Kjo ishte krejt e papritur. Dhe s'e kishte parë kurrë të shoqin drejt e në sy si atë natë.

— Ma kërkojnë në Ftonjar, — tha babai, — Nuria i Xhakollarëve, për të birin.

Të tjerët pritnin dhe hiqnin në heshtje cigaret e trasha.

— Ai që erdhi e mori dhitë dy muaj të shkuar e që pimë atë natë sindozot sonte, ja, mu këtu... — desh t'u kujtonte babai.

— E di Nuren, e di, — tha Beluli.

— U poqëm në han. Fjalë e muhabet, e më tha se i qemë dukur njerëz të mirë, se çupa i pëlqente

dhe do dërgonte njeri për ta kërkuar, po, meqë u takuam, ma tha vetë.

Kaq tha babai. Pastaj i ngritën disa herë gotat në heshtje. Nëna i shikonte të gjithë me radhë, si me frikë, se mos i mbushej mendja ndonjërit, thoshte ndonjë fjalë e më prishte fatin.

— Fshat i mirë Ftonjari, — tha Beluli. — Bëjnë për tetë-nëntë muaj bereqet ftonjarkët. Kam njohur nja dy asaj ane. Janë namusqarë e qenër të punës.

— Burra të mirë ftonjarkët, — u hodh Zenoja. — Më pëlqeu Nuria atë natë në muhabet. Veç rakisë sikur s'ia thoshte.

— Plak njeri, — ngau muhabetin Beluli. — Pastaj, s'janë mësuar me këtë fonën, të maresë. Andej pinë të kumbullës, të zier dy herë... Ç'njerëz ka?

— Dy djem e tri çupa, — tha Veloja.

— Ky është i vogli, — tha babai. — I thonë Gani. Të tjerët i ka martuar të gjithë.

— Epo, si e ke mendjen? — pyeti xhaxhai.

— Për këtë punë ju thirra, — tha babai. — Nuk e preva fjalën. I thashë Nures të flas një herë me byrazerët.

— Djalin s'e njohim, — tha Beluli.

Nënia u tremb përsëri dhe e mbështolli të kunatin me një shikim lutës.

— Asllan! — tha babai. — E pashë vetë. Ishte në han me t'anë. Një bojalli, vetullkalesh, qimegësh-tenjë. Nga kashta të merrte më qafë. Po edhe syrin e kishte plumb e s'i bënte xhap gjëkund.

— Po hesapi si dukej? — u kujtua xhaxhai.

— Ia zura në gojë, po Nuria ma kaloi si pas krahëve. Më tha se i pëlqente miqësia me derën tonë.

Do dërgojë njeri pas ca ditësh që të marrë fjalën.
Tani folni ju.

Ata ngritën prapë gotat pa folur dhe u panë sy
më sy. Xhaxhait, si më i madhi i takonte të fliste i pari.

— Unë them ta japim, Tefik, — tha ai. — Më
mirë zor se gjejmë.

— Ta japim, — tha edhe Beluli. — Derë e mirë
Xhakollarët.

— Po ti ç'thua? — pyeti Velon babai.

— Nënia ç'thotë? — tha Veloja.

— Ju i dini këto punë, — tha e druajtur nënia.
— Kështu si dëgjova, si mirë më duket, ku di unë!

Babai drodhi edhe një cigare tjetër të trashë
dhe e hoqi nja dy herë thellë. Atij i takonte fjala
e fundit. Të tjerët pritnin. Priste sidomos nënia
me zemër të dredhur.

— Mbushi! — i tha babai Velos.

Ai i mbushte me radhë e ua jepte në dorë. Ishin
gotat e urimit.

— Epo... — tha babai duke ngritur gotën lart
e duke u hedhur një sy të gjithëve. — Ua dhamë
Belen Xhakollarëve. Të na trashëgohet!

Të gjithë i pinë gotat me fund, lëvizën nga
vendi e iu zgjidh gjuha sikur qenë lehtësuar nga
një barrë e rëndë, që mbanin mbi supe.

Burrat pinë deri vonë. Dikur ia morën dhe kë-
ngës. Kurse nënia erdhi në konakun tonë. Sytë i për-
pëliteshin dhe mjekra i dridhej. Mua s'më kishte zë-
në gjumi dhe pritja, por as që më shkante mendja
se bisedonin për mua, pinin për mua, këndonin për
mua. Nënia mundohej të më thoshte diçka, po s'e li-
nin lotët, që mezi po i mbante. Befas më përqafoi
dhe më mbuloi fytyrën me të puthura. Buzët e fa-
qet i digjnin, duart i dridheshin mbi shpatullat e
mia... Dhe qante.

— Nusja e nënës... Të fejuam! — Zëri i saj ishte i dhimbshëm, i përmallshëm, prekës. M'u duk sikur diçka m'u këput në gjoks dhe ra me zhurmë në thellësitë e mia. Dhe ashtu, nëpër lotë, nëna m'i tregoi të gjitha. Ajo qante nga gazi e nga dhimsuria. Unë nuk e dija nga se.

U shtrimë të flinim. Dikur nënën e zuri gjumi dhe mua më dukej sikur fytyra e saj e vrarë buzëqeshte. Pastaj s'pashë më asgjë. Ajo ishte një natë e gjatë, si një ëndërr pa fund, që më shtypte me ankthin e saj. Herë më dukej se jetoja në boshllëk e më merreshin mendtë e herë sikur mbi mua ishte përmbysur një mal i tërë, nën të cilin mbytesha në djersë, pa mundur të lëvizja as gishtin. Nëpër këtë trazirë më shfaqej si pas mjegullës fytyra e mprehtë e Delos, me ata sytë e hirtë, të ndezur, me një shuk rru-dhash në shtegun e ballit dhe me mjekrën që i dridhej. Kështu më kishte mbetur fytyra e tij pas atij çasti të shkurtër, të papritur e të papërsëritshëm, që e kishte goditur jetën time me një dritë të frikshme...

*
*
*

Ne ishim rritur bashkë dhe s'më pat shkuar kurrë nëpër mend se ai mund të më thoshte ato fjalë, që ranë mbi mua si një kazan me ujë të valuar dhe ai shikim i panjohur, që do të linte tek unë një plagë të padukshme, po të përhershme.

Atë mbrëmje u shfaq papritur te gardhi dhe, ndërsa më ndihmonte kokulur për të futur dhitë në ahur, më foli me atë zërin e mekur, që s'ishte zëri i tij: